

pugnatur, quae scilicet est ipse Christus. Et haec duo in martyrio considerantur, quod est mors suscepta propter Christum. Martyrem enim non facit poena, sed causa.

Et ideo martyrio aureola debetur, sicut et virginitati.

Ad primum ergo dicendum, quod sustinere mortem propter Christum, quantum est de se, est opus supererogationis: non enim quilibet tenetur fidem suam coram persecutore profiteri: sed in casu est de necessitate salutis, quando scilicet aliquis a persecutore deprehensus de fide sua requiritur, quam confiteri tenetur. Nec tamen sequitur quod aureolam non mereatur. Aureola enim non debetur operi supererogationis in quantum est supererogatio, sed in quantum perfectionem quamdam habet; unde tali perfectione manente, etiam si non sit supererogatio, aliquis aureolam meretur.

Ad secundum dicendum, quod martyrio non debetur aliquod praemium secundum hoc quod ab exteriori infligitur, sed secundum hoc quod voluntarie sustinetur: quia non meremur nisi per ea quae sunt in nobis: et quanto id quod quis sustinet voluntarie, est difficilius, et magis natum voluntati repugnare, tanto voluntas quae propter Christum illud sustinet, ostenditur firmiter fixa in Christo; et ideo excellentius ei praemium debetur.

Ad tertium dicendum, quod quidam actus sunt qui in ipso actu habent quamdam vehementiam delectationis vel difficultatis; et in talibus actus semper addit ad rationem meriti vel demeriti secundum quod in actu oportet voluntatem variari ex vehementia actus a statu in quo prius erat: et ideo, ceteris paribus, actu luxuriam exerecens plus peccat quam qui solum in actu consentit; quia in ipso actu voluntas augetur. Similiter cum actus martyrii maximam difficultatem habeat, voluntas martyrii non pertingit ad illud meritum quod actui martyrum debetur ratione difficultatis; quamvis possit etiam pervenire ad ulterius praemium, considerata radice merendi: quia aliquis ex majori caritate potest velle sustinere martyrium, quam alius sustineat. Unde voluntarie martyr potest mereri sua voluntate praemium essentiale aequale vel majus eo quod martyri debetur. Sed aureola debetur difficultati quae est ipsa pugna martyrii; unde aureola voluntarie tantum martyribus non debetur.

Ad quartum dicendum, quod sicut delectationes tactus, circa quas est temperantia, praecipuum locum tenent inter omnes delectationes interiores et exteriores; ita dolores tactus omnibus aliis doloribus praecedunt; et ideo difficultati illi quae accidit in sustinendo dolores tactus, puta qui sunt in verberibus et huiusmodi, debetur aureola magis quam difficultati sustinendi interiores dolores; pro quibus tamen aliquis non proprie dicitur martyr, nisi secundum quamdam similitudinem; et hoc modo Hieronymus loquitur.

Ad quintum dicendum, quod afflictio poenitentiae non est, proprie loquendo, martyrium, quia non consistit in his quae ad mortem inferendam ordinantur, cum ordinetur solum ad carnem domandam; quam mensuram si excesserit, erit afflictio culpanda. Dicitur ergo propter similitudinem afflictionis martyrii: quae quidem afflictio excedit martyrii afflictionem diuturnitate, sed exceditur intensione.

Ad sextum dicendum, quod secundum Augusti-

num in 1 de Civ. Dei (cap. 26), nulli licitum est sibi manus injicere quacunque ex causa, nisi forte divino instinctu fiat ad exemplum fortitudinis extendendum, ut mors contemnatur. Illi autem de quibus est objectum, divino instinctu mortem sibi intulisse creduntur; et propter hoc eorum martyria Ecclesia celebrat.

Ad septimum dicendum, quod si aliquis propter fidem vulnus mortale accipiat, et supervivat, non est dubium quod aureolam meretur; sicut de beata Caecilia patet, quae triduo supervixit, et de multis martyribus qui in carcere sunt defuncti. Sed etiam si vulnus non mortale accipiat, et tamen exinde mortem incurrat, creditur aureolam promereri; quamvis quidam dicant, quod aureolam non meretur, si ex incuria vel negligentia propria mortem incurrat: non enim ista negligentia eum ad mortem perduxisset, nisi praesupposito vulnere quod pro fide acceptum est; et ita vulnus propter Christum susceptum est ei plena occasio mortis. Unde propter hoc aureolam non videtur amittere, nisi sit talis negligentia quae culpam mortalem inducat, quae ei et aureolam auferat et aureolam. Si vero ex vulnere mortali suscepto non moriatur aliquo casu contingente, vel etiam vulnera non mortalia susceperit, et adhuc carcerem sustinens moriatur; adhuc aureolam meretur; unde et quorundam sanctorum martyria in Ecclesia celebrantur qui in carcere mortui sunt aliquibus verberibus longe ante susceptis, sicut patet de Marcello Papa. Qualitercumque igitur afflictio propter Christum illata usque ad mortem continetur (sive mors inde sequatur, sive non), aliquis martyr efficitur, et aureolam meretur. Si vero non continetur usque ad mortem; non propter hoc aliquis dicitur martyr; sicut patet de Sylvestro, de quo non solemniaz Ecclesia sicut de martyre, quia in pace vitam finivit, quamvis prius aliquas passiones sustinuerit.

Ad octavum dicendum, quod sicut temperantia non est circa delectationes in pecuniis vel in honoribus et huiusmodi, sed solum in delectationibus tactus quasi praecipuis; ita etiam fortitudo est circa pericula mortis sicut circa praecipua, ut dicitur in 5 Ethic. (cap. 10 vel 14); et ideo soli injuriae quae irrogatur circa corpus proprium, ex qua nata est mors sequi, debetur aureola. Sive igitur aliquis propter Christum res temporales, sive famam, vel quidquid huiusmodi amittit, non efficitur propter hoc proprie martyr, nec meretur aureolam; nec plus aliquis potest ordinate res exteriores diligere quam proprium corpus: amor autem inordinatus non coadiuvat ad meritum aureolae: nec etiam potest dolor de amissione rerum coaequare dolori de corporis occasione, et aliis huiusmodi.

Ad nonum dicendum, quod causa sufficiens ad martyrium non solum est confessio fidei, sed quaecumque alia virtus, non politica, sed infusa, quae finem habet Christum. Quolibet enim actu virtutis aliquis testis Christi efficitur, in quantum opera quae in nobis Christus perficit, testimonium bonitatis eius sunt; unde aliquae virgines sunt occisae pro virginitate quam servare volebant, sicut beata Agnes, et quaedam aliae, quarum martyria in Ecclesia celebrantur.

Ad decimum dicendum, quod veritas fidei habet Christum pro fine vel pro objecto; et ideo confessio ipsius aureolam meretur, si poena addatur, non solum ex parte finis, sed ex parte materiae. Sed

confessio eujuscumque alterius veritatis non est causa sufficiens ad martyrium ratione materiae, sed solum ratione finis; utpote si aliquis prius vellet occidi quam quodcumque mendacium dicendo, contra ipsum peccare.

Ad undecimum dicendum, quod etiam bonum increatum excedit omne bonum creatum; unde quicumque finis creatus, sive sit bonum commune, sive bonum privatum, non potest actui tantam bonitatem praestare quantum finis increatus; cum scilicet aliquid propter Deum agitur; et ideo eum quis propter bonum commune non relatum ad Christum mortem sustinet, aureolam non meretur; sed si hoc referatur ad Christum, aureolam merebitur, et martyr erit; utpote si Republicam defendat ab hostium impugnatione qui fidem Christi corrumpere molitur, et in tali defensione mortem sustinet.

Ad duodecimum dicendum, quod quidam dicunt, quod in innocentiis occisis pro Christo virtute divina acceleratus est usus rationis, sicut et in Joanne Baptista, dum adhuc esset in materno utero; et secundum hoc vere martyres fuerunt et voluntate et actu, et aureolam habent. Sed alii dicunt, quod fuerunt martyres actu tantum, et non voluntate: quod videtur sentire Bernardus (ubi sup.), distinguens tria genera martyrum, ut dictum est; et secundum hoc innocentes sicut non pertingunt ad perfectam rationem martyrii, sed aliquid martyrii habent ex hoc quod passi sunt pro Christo; ita etiam aureolam habent, non quidem secundum perfectam rationem; sed secundum aliquam participationem, in quantum scilicet gaudent se in obsequium Christi occisos esse, ut dictum est de pueris baptizatis, quod habebunt aliquod gaudium de innocentia, et carnis integritate.

Solutio III. Ad tertiam questionem dicendum, quod sicut per martyrium et virginitatem aliquis perfectissimam victoriam obtinet de carne et mundo; ita et perfectissima victoria contra diabolum obtinetur, quando aliquis non solum diabolo impugnant non cedit, sed etiam eum expellit, et non solum a se, sed etiam ab aliis. Hoc autem fit per praedicationem et doctrinam. Et ideo praedicationi et doctrinae aureola debetur, sicut et virginitati et martyrio. Nec est dicendum, ut quidam dicunt, quod tantum debetur praetatis, quibus competit ex officio praedicare et docere; sed quibuscumque qui licite hunc actum exercent. Praetatis autem non debetur, quia habent officium praedicandi, nisi actu praedicent: quia corona non debetur habitui, sed actuali pugnae, secundum illud 2 Timoth. 2, 5: *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.*

Ad primum ergo dicendum, quod praedicare et docere sunt actus alicujus virtutis, scilicet misericordiae; unde et inter spirituales elemosinas computantur, ut patet supra, dist. 23, quaest. 2, art. 5.

Ad secundum dicendum, quod quamvis facultas praedicandi et docendi quandoque ex studio proveniat, tamen sua doctrinae ex voluntate procedit, quae per caritatem informatur a Deo infusam; et sic actus ejus meritorius esse potest.

Ad tertium dicendum, quod exaltatio in hac vita non diminuit alterius vitae praemium, nisi ei qui in tali exaltatione propriam gloriam quaerit; qui autem talem exaltationem in utilitatem aliorum convertit, ex ea sibi mercedem acquirit. Cum enim dicitur quod doctrinae debetur aureola, intelligen-

dum est doctrinae quae est de pertinentibus ad salutem, per quam diabolus a cordibus hominum expugnatur, sicut quibusdam spiritualibus armis, de quibus dicitur 2 Corinth. 10, 4: *Arma militiae nostrae non sunt carnalia, sed spiritualia.*

#### ARTICULUS IV.

*Utrum Christo aureola debeatur.*

Ad quartum sic proceditur. 1. Videtur quod Christo aureola debeatur. Debetur enim aureola virginitati, martyrio et doctrinae. Sed in Christo haec tria praecipue fuerunt. Ergo Christo praecipue aureola competit.

2. Praeterea, omne quod est perfectissimum in rebus humanis, praecipue Christo est attribuendum. Sed praemium aureolae debetur excellentissimis meritis. Ergo Christo debetur.

3. Praeterea, Cyprianus dicit (tractat. de habitu Virginum, circa princ.), quod imaginem Dei virginitas portat. Virginitatis ergo exemplar in Deo est; et sic videtur quod Christo etiam, in quantum est Deus, aureola competit.

Sed contra, aureola est gaudium de conformitate ad Christum, ut dicitur. Sed nullus conformatur vel similatur sibi ipsi, ut patet per Philosophum (1 Topicor., capit. 14). Ergo Christo non debetur aureola.

Praeterea, Christi praemium nunquam est augmentatum. Sed Christus ab instanti conceptionis suae non habuit aureolam, quia tunc nunquam pugnaverat. Ergo nunquam postea aureolam habuit.

#### QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod Angelis aureola debeat. Quia, ut dicit Hieronymus (Sophronius, serm. 1 de assumpt. B. Virg. inter opera Hieron.) de virginitate loquens, *In carne praeter carnem vivere potius est vita angelica quam humana; et 1 Cor. 7, dicit Glossa, quod virginitas est portio angelica. Cum igitur virginitati respondeat aureola, videtur quod Angelis debeat.*

2. Praeterea, nobilior est incorruptio spiritus quam incorruptio carnis. Sed in Angelis invenitur incorruptio spiritus, quia nunquam peccaverunt. Ergo eis magis debetur aureola quam hominibus incorruptis carne, qui alias aliquando peccaverunt.

3. Praeterea, doctrinae debetur aureola. Sed Angeli nos docent purgando, illuminando et perficiendo, ut Dionysius dicit (in lib. caelestis Hierar., cap. 15). Ergo eis debetur aureola saltem doctorum.

Sed contra, 2 Timoth. 2, 5: *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.* Sed in Angelis non est pugna. Ergo nec eis aureola debetur.

Praeterea, aureola non debetur actui qui per corpus non exercetur; unde amantibus virginitatem et martyrium et doctrinam, si exterius haec eis non insunt, aureola non debetur. Sed Angeli sunt incorporei. Ergo aureolam non habent.

#### QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod aureola etiam corpori debeat. Praemium enim essentiale est potius quam accidentale. Sed dos, quae ad praemium essentiale pertinet, non solum est in anima, sed etiam in corpore. Ergo et aureola, quae pertinet ad praemium accidentale.

2. Praeterea, peccato quod per corpus exercetur, respondet poena in anima et corpore. Ergo et merito quod exercetur per corpus, debetur praemium et in anima et in corpore. Sed meritum aureolae per corpus exercetur. Ergo aureola etiam debetur corpori.

3. Praeterea, in corporibus martyrum apparet quaedam virtutis pulchritudo in ipsis cicatricibus corporis; unde dicit Augustinus, 22 de Civit. Dei (cap. 20, in princ.): *Nescio quomodo sic afficimur amore martyrum beatorum, ut velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quas pro Christi nomine pertulerunt; et fortasse videbimus; non enim erit in eis deformitas, sed dignitas; et quaedam, quamvis in corpore, non corporis, sed virtutis pulchritudo fulgebit.* Ergo videtur quod aureola martyrum sit in corpore; et eadem ratione de aliis.

Sed contra, animae quae modo sunt in paradiso, habent aureolas, nec tamen habent corpora. Ergo proprium subiectum aureolae non est corpus, sed anima.

Praeterea, omne meritum est ab anima. Ergo praemium totum in anima esse debet.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod circa hoc duplex est opinio. Quidam enim dicunt, quod in Christo est aureola secundum propriam aureolae rationem, cum in eo pugna (1) invenitur et victoria, et per consequens corona secundum propriam rationem. Sed diligenter considerando, quamvis Christo competat ratio aureae vel coronae, non tamen ei competit ratio aureolae; aureola enim ex hoc ipso quod diminutive dicitur, importat aliquid quod participative et non secundum sui plenitudinem possidetur; unde illis competit aureolam habere in quibus est aliqua perfectioris victoriae participatio secundum imitationem eius in quo perfecta victoriae plena ratio consistit; et ideo, cum in Christo invenitur huiusmodi principalis et plena victoriae ratio, per cuius victoriam omnes alii victores constituuntur, ut patet Joan. 16, 33: *Confidite: ego vici mundum;* et Apoc. 3, 5: *Eccc vici Leo de tribu Juda;* Christo non competit aureolam habere, sed aliquid unde omnes aureolae originantur; unde Apoc. 3, 21: *Qui vicerit, faciam eum sedere in throno meo, sicut ego vici, et sedeo in throno Patris mei.* Unde secundum alios dicendum est, quod quamvis id quod est in Christo, non habeat rationem aureolae, tamen est excellentius omni aureola.

Ad primum ergo dicendum, quod Christus fuit verissime virgo, martyr et doctor; sed tamen praemium accidentale his respondens in Christo non habet aliquam notabilem quantitatem in comparatione ad magnitudinem essentialis praemii; unde non habet aureolam sub ratione aureolae.

Ad secundum dicendum, quod aureola, quamvis debeat operi perfectissimo quo ad nos, tamen aureola in quantum diminutive dicitur, significat quandam participationem perfectionis ab aliquo in quo plenarie invenitur; et secundum hoc ad quandam minorationem pertinet; et sic in Christo non invenitur, in quo omnis perfectio plenissime invenitur.

Ad tertium dicendum, quod quamvis virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen

(1) Al. cum in pugna.

habet exemplar unius rationis; incorruptio enim Dei, quam virginitas imitatur, non eadem ratione est in Deo et in aliquo virgine.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod Angelis aureola non debetur: cuius ratio est, quia aureola proprie respondet cuidam perfectioni in excellenti merito. Ea vero quae in hominibus ad perfectionem meriti pertinent, Angelis sunt naturalia, vel etiam spectant ad communem eorum statum, aut etiam ad ipsum praemium; et ideo propter quae hominibus (1) debetur aureola, Angelis non habent aureolas.

Ad primum ergo dicendum, quod virginitas dicitur esse vita angelica, in quantum per gratiam virgines imitantur id quod Angeli habent per naturam: non enim virtutis est in Angelis quod omnino a delectationibus carnis abstant, cum huiusmodi delectationes in eis esse non possint.

Ad secundum dicendum, quod perpetua incorruptio spiritus in Angelis praemium essentialiter meretur: est enim de necessitate salutis, cum in eis non possit subsequi reparatio post ruinam.

Ad tertium dicendum, quod illi actus secundum quos Angeli nos docent, pertinent ad gloriam eorum, et ad communem ipsorum statum; unde per huiusmodi actus aureolam non merentur.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod aureola proprie est in mente, est enim gaudium de operibus illis quibus aureola debetur. Sed sicut ex gaudio essentialis praemii, quod est aurea, redundat quidam decor in corpore, qui est gloria corporis; ita ex gaudio aureolae resultat aliquis decor in corpore; ut sic aureola principaliter sit in mente, sed per quandam redundantiam fulgeat etiam in carne.

Et per hoc patet responsio ad objecta.

Tamen sciendum est, quod decor cicatricum quae in corporibus martyrum appaerunt, non potest dici aureola: quia aliqui martyres aureolam habebunt in quibus huiusmodi cicatrices non erunt, utpote illi qui sunt submersi, aut famis inedia vel squalore carceris interempti.

#### ARTICULUS V.

*Utrum convenienter designentur tres aureolae.*

Ad quintum sic proceditur. 1. Videtur quod inconvenienter designentur tres aureolae, virginum, martyrum, et praedicatorum. Aureola enim martyrum respondet virtuti fortitudinis, aureola virginum virtuti temperantiae, aureola vero doctorum virtuti prudentiae. Ergo videtur quod debeat esse quarta aureola, quae debeatur iustitiae.

2. Praeterea, Exod. 25, dicit Glossa (ex Beda lib. 1 de Tabern., cap. 6), quod corona aurea additur, cum per Evangelium his qui mandata custodiunt, vita aeterna promittitur. Matth. 19, 17: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Haec aureola superponitur cum dicitur (ibid. 22): *Si vis perfectus esse, vade, et vende omnia quae habes, et da pauperibus.* Ergo paupertati debetur aureola.

3. Praeterea, per votum obedientiae aliquis se Deo subijcit totaliter. Ergo in voto obedientiae maxima perfectio consistit; et ita videtur quod ei aureola debeatur.

(1) Al. ratione eorum quae hominibus etc.

4. Praeterea, multa sunt etiam alia supererogationis opera, de quibus homo in futuro speciale gaudium habebit. Ergo multae sunt aliae aureolae praeter istas tres.

5. Praeterea, sicut aliquis divulgat fidem praedicando et docendo, ita scripta compilando. Ergo et talibus quarta aureola debetur.

#### QUAESTIUNCULA II.

Uterius. 1. Videtur quod aureola virginum sit inter alias potissima. Quia Apoc. 14, dicitur de virginibus quod sequuntur agnum quocumque ierit: et quod nemo alius poterat dicere canticum quod virgines cantabant. Ergo virgines habent excellentiorem aureolam.

2. Praeterea, Cyprianus dicit de virginibus (sive tract. seu lib. de habit. virg., circ. princ.), quod sunt illustrior portio gregis Christi. Ergo eis magis aureola debetur.

3. Praeterea, videtur quod potissima sit aureola martyrum. Quia dicit Haymo (super Apoc., cap. 14), quod non omnes virgines conjugatos praecedunt; sed hi specialiter qui in tormento passionis virginitate insuper custodia coaquantur martyribus conjugatis. Ergo martyrium dat virginitati praereminantiam super alios status. Ergo martyrio potior aureola debetur.

4. Praeterea, videtur quod potissima debeatur doctori. Quia Ecclesia militans exemplata est ab Ecclesia triumphante. Sed in Ecclesia militante maximus honor debetur doctoribus, 1 Timoth. 3, 17: *Qui bene praesunt presbyteri, duplici honore digni habentur; maxime qui laborant in verbo et doctrina.* Ergo in Ecclesia triumphante eis potior aureola debetur.

#### QUAESTIUNCULA III.

Uterius. 1. Videtur quod unus aureolam virginitatis vel martyrii vel doctoris excellentius alio non habet. Quia ea quae sunt in termino perfectionis non intenduntur et remittuntur. Sed aureola debetur operibus quae sicut in termino perfectionis. Ergo aureola non intenditur nec remittitur.

2. Praeterea, virginitas non suscipit magis et minus, cum importet privationem quandam; et negationes non intenduntur nec remittuntur. Ergo nec praemium virginitatis, scilicet aureola virginum, intenditur et remittitur.

Sed contra, aureola superponitur (1) aureae. Sed aurea est intensior in uno quam in alio. Ergo et aureola.

Solutio I. Respondeo dicendum ad primam quaestionem, quod aureola est quoddam privilegiatum praemium, privilegiatae victoriae respondens, ut patet ex dictis; et ideo secundum privilegiatas victorias in tribus pugnis, quae culibet homini imminet, tres aureolae sumuntur. In pugna enim quae est contra carnem, ille potissimum victoriam obtinet qui a delectabilibus veneris, quae sunt praecipua in hoc genere, omnino abstinet; et ideo virginitati aureola debetur. In pugna vero qua contra mundum pugnat, illa est praecipua, cum a mundo persecutionem usque ad mortem sustinemus; unde et martyribus, qui in ista pugna victoriam obti-

(1) In editis plerisque supponitur.

nent, secunda aureola debetur. In pugna vero qua contra diabolum pugnamus, illa est praecipua victoria, cum aliquis hostem non solum a se, sed a cordibus aliorum removet: quod fit per praedicationem et doctrinam; et ideo doctoribus et praedicatoribus tertia aureola debetur. Quidam vero distinguunt tres aureolas secundum tres vires animae, ut dicantur tres aureolae respondere potissimis trium virium animae actibus. Potissimum enim actus rationalis est veritatem fidei etiam in aliis diffundere; et huic actui debetur doctorum aureola. Inscibilis vero actus potissimus est etiam mortem propter Christum superare; et huic actui debetur aureola martyrum. Concupiscibilis autem actus potissimus est a delectabilibus maximis penitus abstinere; et huic debetur aureola virginum. Alii vero aureolas tres distinguunt secundum ea quibus Christo nobilissime conformamur. Ipse enim mediator fuit inter mundum et Patrem. Fuit ergo doctor, secundum quod veritatem quam a Patre acceperat, mundo manifestavit; fuit autem martyr, secundum quod a mundo persecutionem sustinuit; fuit vero virgo, in quantum puritatem in seipso conservavit. Et ideo doctores, martyres, virgines ei perfectissime conformantur; unde talibus debetur aureola.

Ad primum ergo dicendum, quod in actu iustitiae non attenditur aliqua pugna, sicut in actibus aliarum virtutum: nec tamen tenet summum locum in aliqua spirituali pugna: quia amor corporalium minus impugnat quam concupiscentia carnis, vel persecutio inflicta in corpus proprium. Unde paupertati non debetur aureola; sed debetur ei iudicialia potestas ratione humiliationis, quae consequitur paupertatem, ut supra dictum est. Glossa autem inducta large accipit aureolam pro quolibet praemio quod redditur merito excellenti.

Et similiter dicendum ad tertium et quartum.

Ad quintum dicendum, quod etiam scribentibus sacram doctrinam debetur aureola; sed haec non distinguitur ab aureola doctorum, quia scripta componere quidam modus docendi est.

Solutio II. Ad secundam quaestionem dicendum, quod praereminantia aureolae ad aureolam potest dupliciter attendi. Primo ex parte pugnae, ut dicatur aureola potior quae fortiori pugnae debetur; et per hunc modum aureola martyrum aliis aureolis supereminet quodam modo, et aureola virginum alio modo. Pugna enim martyrii est fortior secundum seipsam, et vehementius affligens: pugna carnis est periculosior, in quantum est diuturnior, et magis nobis imminet et vicino. Secundo ex parte eorum de quibus est pugna; et sic aureola doctorum inter omnes est potior: quia huiusmodi pugna versatur circa bona intelligibilia, aliae vero pugnae circa sensibiles passiones. Sed illa eminentia quae attenditur ex parte pugnae, est aureolae essentialior: quia aureola secundum propriam rationem respicit

victoriam et pugnam. Difficultas etiam pugnae quae attenditur ex parte ipsius pugnae, est potior quam illa quae attenditur ex parte nostri, inquantum est nobis vicinior. Et ideo, simpliciter loquendo, aureola martyrum inter omnes est potior; et ideo dicitur Math. 5, in Glossa (Ambrosii), quod in octava beatitudine, quae ad martyres pertinet, scilicet: *Beati qui persecutionem patiuntur etc.*, omnes aliae perficiuntur. Propter hoc etiam Ecclesia in commemoratione sanctorum martyres doctoribus et virginibus praedinat. Sed quantum ad aliquid, nihil prohibet alias aureolas excellentiores esse.

Et per hoc patet solutio ad objecta.

Solutio III. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod cum meritum sit quodammodo praemii causa; oportet diversificari praemia, secundum quod merita diversificantur. Aliquid enim intenditur et remittitur per intentionem et remissionem suae causae. Meritum autem aureolae potest esse majus et minus; unde et aureola potest esse major et minor. Sciendum tamen, quod meritum aureolae potest intendi dupliciter: uno modo ex parte radicis, alio modo ex parte operis. Contingit enim esse aliquos duos, quorum unus ex minori caritate majus tormentum martyrii sustinet, vel magis praedicationi instat, aut etiam magis se a delectabilibus carnis elongat. Intentioni ergo meriti quae attenditur penes radicem, non respondet intentio aureolae, sed intentio aureae; sed intentioni meriti quae est ex genere actus, respondet intentio aureolae. Unde potest esse quod aliquis qui minus in martyrio meretur quantum ad essentiale premium, habeat pro martyrio majorem aureolam.

Ad primum ergo dicendum, quod merito quibus debentur aureolae, non attingunt ad terminum perfectionis simpliciter, sed secundum speciem; sicut

ignis est specie subtilissimum corporum; unde nihil prohibet unam aureolam alia esse excellentiorem, sicut unus ignis est alio subtilior.

Ad secundum dicendum, quod una virginitas potest esse alia major propter majorem recessum a virginitate contrario; ut dicitur in illa esse major virginitas quae magis occasionem corruptionis vitat; sicut privationes intendi possunt, ut cum dicitur homo magis cecus, quia magis elongatur a visu.

**Expositio textus.**

*Suos fines habebunt duae civitates.* Hoc ideo dicitur, quia usque ad diem iudicii numerus electorum et damnatorum augetur; et etiam gloria et poena augeri potest, saltem quantum ad praemium et poenam accidentaliam; sed post iudicium ulterius augeri non poterit.

*Denarius enim unus.* Hoc dicitur propter hoc quod idem est objectum omnium beatorum.

*Ille quippe beate vivit qui vivit ut vult, nec male aliquid vult.* Haec sententia Augustini concordat cum sententia Philosophi (2 de Anima, text. com. 37), ut per vivere operatio vitae intelligatur; per hoc autem quod dicitur: *ut vult*, ostenditur operatio non impedita; per hoc autem quod dicitur: *nec aliquid male vult*, ostenditur esse conaturalis, quia mala sunt contra naturam.

*Quo retardatur quodammodo, ne tota intentione pergat in illud summum caelum, donec appetitus ille conquiescat.* Ista retardatio intelligitur quantum ad hoc quod anima a corpore separata non habet perfectum esse; et ita nec perfectam operationem, qua possit Deo perfecte conjugari.

**DISTINCTIO L.**

*Si mali in inferno peccabunt.*

Hic oritur quaestio, ex praemis duens originem. Supra enim Augustinus (in Enchirid., cap. 111), loquens de malis in inferno damnatis, et de bonis in caelo glorificatis, dixit, quod nec bonis voluntas, nec mali facultas esse peccandi poterit. Et de bonis quidem constat; sed de malis, a quibus voluntatem malam non removel, quaeritur, quomodo sit verum eos non posse peccare; immo quomodo verum sit eos non peccare, cum malam habeant voluntatem, sed supplicium tantum illam voluntatem non esse peccatum, sed supplicium tantum. Alii vero peccatum esse fatentur, sed per illud eos non mereri aliquam poenam, quia non est ibi locus merendi. Illud ergo necessarium dicitur non esse meritum supplicii, sed supplicium mali meriti quod in hac vita praecessit. De hoc autem Augustinus (Fulgentius de fide ad Petrum, cap. 5), ita dicit: *Tempus acquirendi vitam aeternam in hac tantum vita Deus hominibus dedit, ubi voluit etiam poenitentiam esse fructuosam.* Ideo hic (1) poenitentia fructuosa est, quia potest hic homo deposita nequitia bene vivere, et mutata voluntate iniusta (2), merita simul operaque mutare, et ea gerere quae Deo placeant; quod qui in hac vita non fecerit, habebit quidem poenitentiam in futuro saeculo de malis suis, sed indulgentiam in conspectu Domini non inveniet; quia etsi erit stimulus poenitentiae, tamen nulla erit ibi correctio voluntatis. A talibus enim ita culpabitur iniquitas sua, ut nullatenus ab eis possit vel diligi vel desiderari iustitia: voluntas enim eorum talis erit,

(1) At ideo haec.  
(2) At. d. est iniusta.

*ut habeat semper in se malignitatis suae supplicium, nunquam tamen recipere possit bonitatis affectum.* Quia sicut illi qui cum Christo regnabunt, nullas in se malas voluntatis reliquias habebunt; ita illi qui erunt in supplicio aeterno ignis cum diabolo et Angelis eius deputati, sicut nullam habebunt ulterius requiem, sic bonam nullatenus poterunt habere voluntatem; et sicut coheredibus Christi dabitur perfectio gratiae ad aeternam gloriam; ita consorsibus diaboli cumulabit ipsa malignitas poenam, quando exterioribus deputati tenebris, nullo illustrabuntur interiori lumine veritatis. Ex his apparet reprobos in inferno poenitentiam sic gesturos, ut per eam pravam voluntatem non deserant; et illa maligna voluntas erit eis ad cumulum poenae, per quam tamen non merebuntur, quia nullus meretur nisi in hac vita.

*Quare dicuntur tenebrae exteriores.*

Hic quaeri potest, quare illae tenebrae quibus involentur mali in gehenna, dicuntur tenebrae exteriores. Quia tunc mali poenitentia extra lucem corporalem et spiritualem, scilicet Domini, erunt. Nunc enim etsi patiuntur tenebras in caecitate mentis, non tamen poenitentia extra lucem Dei sunt, nec corporali luce privantur. De hoc Augustinus sic ait (in Psalm. 6, vers. 6, aliis verbis): *A Ira Dei et in iudicio erit, et hic est in caecitate mentis, cum dantur mali in reprobam sensum.* Ibi exteriores tenebrae erunt, quia tunc peccatores poenitentia extra Deum. Quid est enim poenitentia extra Deum, nisi in summa caecitate? Siquidem habitat Deus lucem inaccessibilem. Haec autem tenebrae hic iam incipiunt in peccante, cum ab interiori Dei luce secluduntur; sed non poenitentia dum in hac vita est. Ecce quare ibi

peccator dicitur pati exteriores tenebras, et non hic quia ibi secluditur poenitentia a luce Dei, quod non hic. Sed quomodo intelligenda est illa seclusio? An quia non videbunt Deum per speciem? Sed nec aliquis videt hic Deum per speciem. An per dissimilitudinem quam facit peccatum inter Deum et hominem? Sed et hic multi per gravia peccata elongantur a Deo. An quia Deum odium, ita ut velint eum non esse? Sed et hic multi Deum oderunt, de quibus scriptum est (Psalm. 73, 25): *Superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Quae est ergo illa elongatio? Sane exteriores tenebrae intelligi possunt quaedam malignitatis odii et voluntatis, quae tunc exercescit in mentibus reprobis, et quaedam oblivio Dei: quia tormentorum interiorum et exteriorum doloribus adeo afficiuntur et turbantur, ut ab illis ad cogitandum aliquid de Deo vix, vel raro, vel nunquam mentem revocent: ut qui nimio premuntur pondere adeo stupecent et turbantur, ut interim in alicui cogitationem non se extendant; sed illuc tendit impetus cogitationis, ubi sentitur vis doloris. Sed in hac vita nullus adeo malus est ut poenitentia secludatur a cogitatione Dei, qui nec perdit appetitum beatitudinis, et quaedam boni amorem quem naturaliter habet rationalis creatura. Illas autem exteriores et profundissimas tenebras reprobos perpressuros post iudicium dicit Augustinus, opponens de illo dicitur qui in inferno positus, elevans oculos vidit Abraham, et in sinu eius Lazarum; cuius comparatione exactus est confiteri mala sua usque ad deum ut fratres rogat ab his praemiorum (Luc. 16), quod ante iudicium factum legitur; sed post iudicium in profundioribus tenebris erunt impii, et nullam Dei lucem videbunt cui confiteantur.

*De animabus damnatorum, si quam habent notitiam eorum quae hic fiunt.*

Praeterea quaeri solet, si reprobis animae quae nunc in inferno cruciantur, notitiam habent eorum quae circa suos in hac vita geruntur, etsi aliquo modo doleant super infamiam suorum criminum. Haec quaestio Augustinus (super Psalm. 108 versus finem) commemorat, ex parte eam explicans, ex parte vero insolentiam relinquens: ait enim: *Quaecumque res aliquis, an ullus dolor tangat mortuos de his quae in suis post mortem contingunt, vel quomodo ea quae circa nos aguntur, noverint spiritus defunctorum. Cui respondeo, magnam esse quaestionem; nec in praesenti disserendam.* Verum tamen breviter dici potest, quod est cura mortuis de suis caris, ut de divite legitur, qui dum tormenta apud inferos pateret, levavit oculos ad Abraham, et inter alia dixit (Luc. 16, 28): *Habeo enim quinque fratres: mitte aliquem ex mortuis, ut testetur illis, ne et ipsi veniant in hunc locum tormentorum. Habent enim mortui curam de vivis, quos sciunt vivere: quia nec in locis poenitentiarum vident eos, ubi dives sine fratribus erat, nec in requie beatorum, ubi Lazarus et Abraham, quoniam in longe, agnoscebat. Non tamen ilico consequens est eos scire quae circa caros suos aguntur hic vel laeta vel tristia.*

*Quomodo accipienda sunt quae de Lazaro et divite leguntur.*

Si quis autem quaerat, quomodo intelligitur quod de Lazaro et divite legitur, audiat Augustini responsum dicentis (lib. 8 super Gen. ad litteram, cap. 5): *Si quis putat animas corpore exutas locis corporalibus contineri, cum sint sine corpore, non deurent qui faveant, et divitem sicutem in loco corporali fuisse contendat, ipsamque animam corpoream praeparasse linguam, et stillam de Lazari digito cupisse. Sed melius est dubitare de occultis, quam ligare de inanis. Divitem in supplicio, pauperem in refrigerio esse non dubito; sed quomodo intelligatur divitis lingua, digitus Lazari, flamma inferni, sinus Abraham, et*

*luxusmodi, vix a mansuetis, a contentiosis nunquam invenitur.*

*Si se vident boni et mali.*

Quaeri etiam solet, utrum vicissim se videant illi qui sunt in inferno, et illi qui sunt in gloria. Sicut sanctorum tradunt: et boni malos et mali bonos vident usque ad iudicium; post iudicium vero boni videbunt malos, sed non mali bonos. Unde Gregorius (hom. 40 in Evang.): *Infideles in imo positi ante diem iudicii fideles super se in requie attendunt, quorum gaudia post contemplari non possunt.*

*De chaos inter bonos et malos.*

Sed cum sancti malos in tormentis videant, nonne aliqua compassione erga eos moventur? Nonne eos de tormentis liberari cupiunt? Recole illud evangelicum, quod Abraham diviti respondit (Luc. 16, 26): *Inter nos et vos chaos neque gum firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde hinc transire.* Quid est illud chaos inter bonos et malos, nisi hic iustitia, inde iniquitas, quae nullatenus sociari valet? Adeo enim sancti Dei iustitiae addicti sunt, ut nulla compassione ad reprobos transire valeant, nulla pro eis inter sanctos fiat interestio. Quomodo ergo vident aliqui transire ad illos, sed non possunt? Quia si Dei iustitia admitteret, non fieret eis molesta liberatio eorum. Vel ita dicuntur velle et non posse, non quia vellent et non possunt; sed quia etsi vellent, non possent eos juvare. De hoc ita Gregorius ait (ubi supra): *Sicut reprobi a poenis ad gloriam sanctorum transire volunt et non possunt; ita et iusti per misericordiam mentis ire volunt ad positos in tormentis ut eos liberent, sed non possunt: quia iustorum animae etsi in naturae suae bonitate misericordiam habent, jam tunc auctoris sui iustitiae conjunctae tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassionem moveantur.*

*Quod visa impiorum poena non minuit beatorum gloriam.*

Postremo quaeritur, an poena reprobis visa decoloret gloriam beatorum, an eorum beatitudinem proficiat. De hoc ita Gregorius ait (ubi supra): *Apud animam iustorum non obfuscat beatitudinem aspecta poena reprobis: quia iam ubi compassio miseriae non erit, minuire beatorum laetitiam non valebit. Et licet iustus sua gaudia sufficiat; ad majorem tamen gloriam videt poenas malorum, quos per gratiam evaserunt: quia qui Dei claritatem vident, nil in creatura agitur quod videre non possit. Non est autem mirandum quod sancti iam immortales reprobos vident: mens intelligentia, cum Prophetae mortales adhuc videre haec omnia meruerint. Egrediventur ergo electi non loco, sed intelligentia, vel visione manifesta, ad videndum impiorum cruciatu (ut Hieronymus ait in cap. 76 Isaiae): quos videntes non dolere afficiuntur, sed laetitia satisfabuntur, agentes gratias de sua liberatione, visa impiorum inefabili calamitate. Unde Isaias impiorum tormenta describens, et ex eorum visione laetitiam bonorum exprimit, ait (cap. 66): *Egrediventur (electi scilicet) et videbunt cadavera virorum qui praevarturati sunt in me. Verbis eorum non morietur, et ignis non extinguetur; et erunt usque ad saecula in tiam visionis omni carni (id est electis): Letabitur enim iustus, cum viderit vindictam.* (1) Haec de pedibus sedentis super solum excelsum, quos Seraphim duobus alis velabant, scriptori, etsi non auditor, commemorasse sufficiat, qui a facie exorsus sedentis, per media ad pedes usque via ducit pervenit.*

(1) Sequens appendix cum ejus expositione conjunctam ad caeterum libri ponitur in editione Parisiensis Nicolai.

**Divisio textus.**

Postquam determinavit Magister de gloria sanctorum post iudicium generale, hic determinat de poenis impiorum; et dividitur in partes duas: in prima propositum prosequitur; in secunda ponit S. Th. Opera omnia. V. 7.

totius operae epilogum, ibi: *Haec de pedibus sedentis super solum excelsum... commemorasse sufficiat.* Prima autem pars dividitur in duas partes: in prima determinat de poenis damnatorum quantum ad effectum; in secunda determinat de poenis eorum quantum ad cognitionem, sive intellectum,